Moravian Church heeft 'big business' op Aruba en in de Antillen

Wat hebben boekhandel van Dorp op Aruba, Hertz Car Rental op Curaçao, BSL Laundry op St. Maarten en Hotel Krasnapolsky in Suriname met elkaar gemeen? Ze zijn alle geheel of gedeeltelijk eigendom van de Moravian Church Foundation (MCF). Kenners uit de autowereld schatten dat misschien wel 50 procent van de autohandel op Curaçao in handen is van bedrijven die deel uitmaken van dit 'kerkelijke' zakenimperium. In 'Bullewijk' in Amsterdam-Zuidoost houdt de MCF kantoor. Daar bestuurt de Surinaamse Nederlander mr. Mike Kensenhuis vanuit MCF Business Enterprises BV deze groep bedrijven.

Door Marius Bremmer

Volgelingen van de Moravische kerkhervormer Johannes Hus trekken in de achttiende eeuw via Duitsland naar Suriname om te kijken 'of er iets onder de Wilden en de Moren voor de Heiland te winnen zou zijn'. Vanuit het concept 'Zending, Zorg en Zaken' ontstaat daar – naast de onder Surinamers breed gedragen Evangelische Broedergemeente – een miljoenenbusiness. *"De Broeder-uniteit beschouwt het voor haar doelen bestemde vermogen in haar bezit als een haar door God toevertrouwd goed"*, zo staat het beschreven in paragraaf 1480, artikel 1 van de kerkverordening. Dat is de leidraad voor de commerciële activiteiten van de 'Hernhutters'.

KETTER

De Moravian Church Foundation – statutair gevestigd in het Nederlandse Zeist – zetelt in een kleine, met designmeubilair ingerichte kantoor*unit* in Amsterdam-Zuidoost. De fiscaaljurist mr. R.M.I. Kensenhuis (66) is directeur van wat formeel 'MCF Business Enterprises BV' heet. Haast als geen ander kent deze geboren Surinamer en meelevend lid van de Evangelische Broedergmeente in Amsterdam de achtergronden van de combinatie kerk en kapitaal. De charmante, gesoigneerde, op-en-top geklede Kensenhuis ('Ik heet Rudy maar ze noemen me Mike'): "In het begin van de achttiende eeuw bood de adellijke en zeer gelovige Nikolaus Ludwig Graff von Zinzendorff von Pottendorf een *safe haven* voor de protestantse volgelingen van Johannes Hus: een in 1415 als ketter verbrande kerkhervormer uit Moravië en Bohemen." De vluchtelingen waren eigenlijk op weg naar Pruisen, een gebied in wat nu Duitsland is, dat bekend stond om zijn godsdienstvrijheid. Het was de tijd dat de rest van Europa overheerst werd door de rooms-katholieke kerk, die tegenstanders keihard aanpakte. "Op het Saksische landgoed van de graaf mochten de vluchtelingen tegen de berghelling een nederzetting bouwen. Daar leefden ze vrij 'unter des Herrn Hut', onder de hoede van de Heer. Dat verklaart de naam Hernhutters", zegt Kensenhuis.

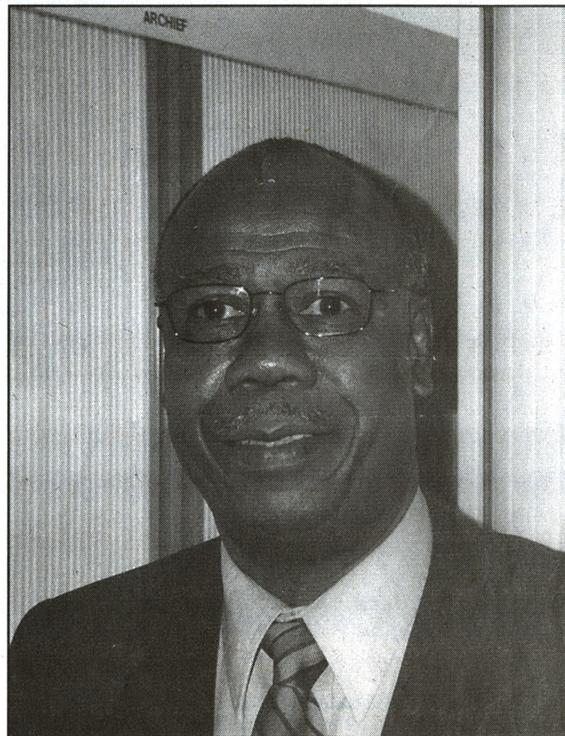
Deze Ludwig von Zinzendorff was aanvankelijk een Lutherse piëtist die in Wittenberg gestudeerd had, het centrum van het Lutheranisme. Na studiereizen naar Nederland en Frankrijk, het is dan rond 1720, keerde hij de strenge kant van het geloof de rug toe. Door zijn organisatietalent wist hij op zijn landgoed een gemeenschap te vormen, die sterk op gemeenschappelijk bezit gericht was. Veel Hernhutters woonden in gemeenschapshuizen rond een hof. Op kerkelijk gebied vervreemde men van de Lutherse kerk. De Hernhutters ontwikkelden een eigen theologie, waarin veel plaats was voor zang. Velen die wars waren van het orthodoxe protestantisme sloten zich bij hen aan.

Het is of Kensenhuis, tot voor kort de enige bezoldigde bestuurder van de MCF, collega geeft. "Bij de kroning van de Deense koning in 1731 ontmoette Zinzendorff voor het eerst een vrijgelaten slaaf uit het Caribisch gebied en raakte onder de indruk van zijn verhaal over de uitwassen van de slavernij. Daarna trokken Moravische broeders naar Suriname met de opdracht om te onderzoeken 'of er iets onder de wilden en de Moren voor de Heiland te winnen zou zijn'." Kensenhuis moet er als nazaat anno 2004 breed om grijnzen. De formule die men daarbij koos was 'Paulinisch', zoals hij het noemt. "Men wilde werkend het Evangelie prediken, net als de apostel Paulus." Zoals bekend uit het Nieuwe Testament verdiende Paulus de kost als tentenmaker.

De eerste Moravische broeders in Suriname schaften in 1768 een stuk grond aan "waarop gevestigd zouden worden: een woontevens bedrijfspand, een begraafplaats en een kerk", citeert Kensenhuis oude stukken. "De toevallige ondertekenaar van de koopakte heette C. Kersten, vandaar de bedrijfsnaam 'C. Kersten & Co' voor onze Surinaamse bedrijven."

In 1894 werd de zakelijke tak van de Evangelische Broedergemeente, tezamen met bezittingen in Zuid-Afrika, in Suriname ondergebracht in een Duitse stichting. Onmiddellijk na de Duitse inval in Nederland in mei 1940 confisceerde de Nederlandse koloniale autoriteit dit 'vijandelijk vermogen'. Kensenhuis: "Na de oorlog kregen we ons bezit terug en hebben het toen maar in een Nederlandse stichting ondergebracht, de 'Zendingsstichting der Evangelische Broedergemeente Uniteit'."

In 1967 is dit omgebouwd tot de Moravian Church Foundation. Het bestuur is de laatste jaren bezig met een nadrukkelijkere scheiding tussen kerk en zaken. "Dat moest wel om slagvaardiger te kunnen *managen*", zegt Kensenhuis, "want de Moravische kerk met haar 'Uniteitsbestuur' kent kerkprovincies in Tanzania (dit is de grootste), de VS, Europa, de Antillen, Jamaica met 'voorzichtigjes' zelfs ontwikkelingen op Cuba."

Foto: Marius Bremmer.

Mike Kensenhuis,
directeur van de Moravian Church Foundation

BEDRIJVEN

De holding 'C. Kersten & Co NV' in Suriname bezit behalve het vermaarde Hotel Krasnapolsky – om even een greep te doen – ook cement- en betonbedrijven, het Toyota*dealership*, een warenhuis, een reisbureau, een fast food-franchise en een lucratieve dochter is agent voor onder meer Caterpillar en ander zwaar materieel ten behoeve van mijn- en landbouw. Inmiddels beraadt men zich op investeringen in het ecotoerisme. Reeds voor de onafhankelijkheid besloot men de economische basis te verbreden: alleen business in Suriname zou te kwetsbaar zijn. De MCF is gaan investeren in de Nederlandse Antillen en op Aruba en achteraf is dat, gezien de economische ontwikkelingen in Suriname, een gouden greep geweest. De business breidde zich snel uit, ook buiten het Caribisch gebied. Kensenhuis toont de website *www.mcfworld.com* en tovert foto's tevoorschijn van heel veel bedrijven. Op Aruba, Bonaire, Curaçao en St. Maarten zijn dat onder de paraplu van de 'Jolley Holding NV' vele autobedrijven zoals Arucar NV en Top Car NV, kantoorboekhandels (Van Dorp en De Wit Stores op Aruba), een farmaceutische groothandel, industriële wasserij BSL (met vestigingen op Aruba en St. Maarten) en de op de ABC-eilanden prominent aanwezige *franchise* Hertz Car Rental. Volgens autokenners op Curaçao komen bijna een op de twee auto's die er worden verkocht uit de koker van 'Jolley Holding NV'. Het dochterbedrijf 'Autocity NV' is dealer van Susuki, Subaru, Chevrolet/Daewoo en Isuzu; 'Ultimate Automotive NV' vertegenwoordigt Landrover en BMW, 'Crown Automotives NV' heeft de merken Volvo en Hyundai en verder valt ook Leo Schnog's Enterprises NV onder de MCF.

Ook op Antigua bezit de MCF een farmaceutische groothandel en in Nederland en Duitsland reprografische bedrijven en een bedrijf dat kartonnen dozen bedrukt.

Kensenhuis wil niet zeggen wat de MCF waard is. "Het gaat om wat we ermee doen. Met de inkomsten uit onze bedrijven financieren we projecten binnen ons kerkgenootschap en daarbuiten, in alle mogelijke ontwikkelingslanden." Al *scrollend* langs fraaie beelden en lijsten van *links* naar organisaties in Noord-India, Zuid-Afrika, Ramallah in de Palestijnse gebieden en uiteraard in Suriname (Diakonessen Ziekenhuis) en de Antillen zegt hij zacht: "De erkentelijkheid die je ervaart als je iets doet is enorm. Door de splitsing van kerk en kapitaal hebben we veel meer mogelijkheden om *partnerships* aan te gaan met de ontvangers van onze middelen."

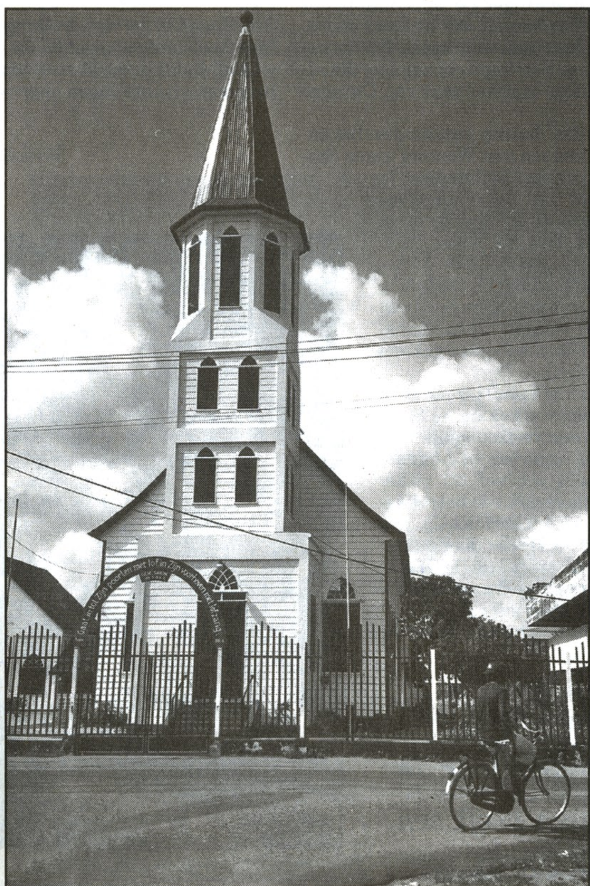
Kensenhuis kwam na de Decembermoorden in 1983 naar Nederland. "Daarna is de MCF hier mijn levenswerk geworden. Het is een enorme klus. Vroeger was ik belastingadviseur, nu laat ik me door belastingadviseurs adviseren." Over zijn vaderland: "Aruba en Curaçao waren jarenlang de kurk geweest waarop de MCF dreef, omdat de Surinaamse economie na 1982 instortte. We hopen dat de bedrijven van de holding 'C. Kersten & Co' weer wat gaan oppakken. Behalve de plannen met ecotoerisme op plantage 'Berg en Dal' werken we daar nu ook aan een cassaveproject: grootschalige landbouw."

KERSTSTERREN

Wat is er van het plaatsje Herrnhut geworden? Momenteel trekt de bakermat van de Evangelische Broedergemeente er belangstelling met het bedrijf 'Herrnhuter Sterne GmbH', dat al anderhalve eeuw bouwpakketten van kerststerren maakt. De fabriek telt 44 arbeidsplaatsen en er werken ook nog eens 25 verstandelijke en motorisch gehandicapten: niet onaanzienlijk in een plaatsje van 7000 inwoners. Toen Herrnhut na de Tweede Wereldoorlog in Oost-Duitsland kwam te liggen, werd het bedrijf door het communistische regime genationaliseerd. Later gaven de communisten het bedrijf weer terug aan de Evangelische broeders, want met kerssterren viel in de communistische heilsstaat immers geen eer te behalen. Verder bekostigt de MCF in Herrnhut – als een van haar projecten – het inmiddels eeuwenoude Uniteitsarchief.

Tot de Hernhutter Broederschap behoren vandaag de dag rond de 800.000 christenen in 25 landen. De Europese Continentale kerkprovincie van de Evangelische Broedergemeente telt circa 30.000 leden in Duitsland, Nederland, Zwitserland, Denemarken, Zweden en Estland.

Vorig jaar koos de synode van deze kerkprovincie de uit Suriname afkomstige ds. Humbert Hessen tot bisschop: een geestelijk en pastoraal ambt zonder leidinggevende taken. Het is de eerste keer dat een Surinamer in Europa dit ambt bekleedt, terwijl de Surinamers getalsmatig de grootste groep vormen binnen het kerkgenootschap. Hessen werd in het Zeist, de Nederlandse bakermat van de Hernhutters, tot bisschop gewijd. Dat was de laatste 200 jaar daar niet meer gebeurd.

De Grote Stadskerk uit 1778 is de oudste kerk van de Evangelische Broedergemeente in Suriname.

Kerkgangers verlaten de dienst, waar het zingen van geestelijke liederen een belangrijke plaats inneemt.